

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جمهوری اسلامی ایران
شورای فرهنگ عمومی کشور

مرکز رصد فرهنگی کشور

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

عنوان: طوفان الأقصى؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن (براساس جدیدترین داده‌های منطقه‌ای)

مدیر گزارش: محمد اصغری

پژوهشگر: حسین اکبرزاده

ویراستار: قمر نکاوران

صفحه‌آرایی: حسین آذری

طراح جلد: رضا زکی پور

نوبت چاپ: اول. زمستان ۱۴۰۲

شمارگان: برای مخاطبان خاص

این نسخه به سفارش دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور تهیه شده است.

همه حقوق این اثر برای مرکز رصد فرهنگی کشور محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶. www.ir.cud.ir

گزارش رصد فرهنگی

(۶۳)

رصد بین الملل

(۱۱)

طوفان الأقمی؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن

براساس جدیدترین داده‌های منطقه‌ای

مرکز رصد فرهنگی کشور

بهمن ۱۴۰۲

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱. پیگیری اخبار جنگ.....	۴
۲. پیرامون عملیات نظامی حماس.....	۷
۳. همبستگی شهروندان میهن عربی با مردم غزه.....	۱۴
۴. عوامل تداوم جنگ.....	۱۵
۵. امکان برقراری صلح میان فلسطین و اسرائیل.....	۱۸
۶. مواضع قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای.....	۲۰
۷. پوشش جنگ توسط رسانه‌های آمریکایی.....	۲۵
۸. منابع تهدید امنیت و ثبات منطقه.....	۲۷
۹. مسئله فلسطین و نزاع عربی اسرائیلی.....	۲۹
۱۰. به رسمیت شناختن اسرائیل.....	۳۶
۱۱. مواضع دولت‌های عربی در قبال طوفان الاقصی.....	۴۱
۱۲. دیدگاه فلسطینی‌های کرانه باختری در خصوص وقایع جاری.....	۴۵
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۴۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۱: میزان پیگیری اخبار جنگ غزه..... ۴
- نمودار ۲: میزان پیگیری اخبار جنگ غزه براساس کشورها..... ۵
- نمودار ۳: منبع پیگیری اخبار جنگ غزه..... ۵
- نمودار ۴: میزان احساس فشار روانی ناشی از جنگ غزه..... ۶
- نمودار ۵: میزان احساس فشار روانی ناشی از جنگ غزه براساس کشورها..... ۷
- نمودار ۶: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص عملیات حماس..... ۱۲
- نمودار ۷: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص عملیات حماس براساس کشورها..... ۱۲
- نمودار ۸: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص تشابه حماس به داعش..... ۱۳
- نمودار ۹: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص تشابه حماس به داعش براساس کشورها..... ۱۴
- نمودار ۱۰: از ابتدای جنگ تاکنون، کدام عبارت بیانگر دیدگاه شماست؟..... ۱۵
- نمودار ۱۱: تا چه اندازه اعتقاد دارید که جنگ اسرائیل علیه غزه، دیدگاه شما را نسبت به امکان برپایی صلح میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها تغییر داده است؟..... ۱۹
- نمودار ۱۲: تا چه اندازه اعتقاد دارید که جنگ اسرائیل علیه غزه، دیدگاه شما را درباره امکان برپایی صلح میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها تغییر داده است؟ (براساس کشورها)..... ۲۰
- نمودار ۱۳: ارزیابی پاسخگویان نسبت به مواضع قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای در قبال جنگ غزه..... ۲۱
- نمودار ۱۴: دیدگاه پاسخگویان در قبال سیاست‌های آمریکا در قبال میهن عربی..... ۲۲
- نمودار ۱۵: دیدگاه پاسخگویان در قبال سیاست‌های آمریکا در قبال میهن عربی براساس کشورها..... ۲۲
- نمودار ۱۶: ارزیابی پاسخگویان از مواضع آمریکا در قبال جنگ غزه..... ۲۳
- نمودار ۱۷: ارزیابی پاسخگویان از مواضع آمریکا در قبال جنگ غزه براساس کشورها..... ۲۴
- نمودار ۱۸: تا چه اندازه معتقدید که دولت آمریکا در برپایی دولت فلسطینی در اراضی ۱۹۶۷ جدیت دارد؟..... ۲۴
- نمودار ۱۹: تا چه اندازه معتقدید که دولت آمریکا در برپایی دولت فلسطینی در اراضی ۱۹۶۷ جدیت دارد؟ (براساس کشورها)..... ۲۵
- نمودار ۲۰: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص پوشش اخبار جنگ غزه در رسانه‌های آمریکایی..... ۲۶
- نمودار ۲۱: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص پوشش اخبار جنگ غزه در رسانه‌های آمریکایی براساس کشورها..... ۲۶

- نمودار ۲۲: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی بودن مسئله فلسطین» ۳۱
- نمودار ۲۳: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی بودن مسئله فلسطین»
بر اساس کشورها ۳۱
- نمودار ۲۴: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی یا صرفاً فلسطینی بودن
مسئله فلسطین» در نظرسنجی سال‌های مختلف ۳۲
- نمودار ۲۵: در نظر گرفتن مسئله فلسطین به عنوان مسئله جهان عرب در طول زمان در
کشورهای مختلف ۳۵
- نمودار ۲۶: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص به رسمیت شناختن رژیم
صهیونیستی ۳۶
- نمودار ۲۷: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی
دولتشان ۳۸
- نمودار ۲۸: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی
دولتشان ۳۸
- نمودار ۲۹: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی
دولت خود در نظرسنجی سال‌های مختلف ۳۹
- نمودار ۳۰: موافقت یا مخالفت با به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی دولتشان در
سال‌های مختلف ۴۱
- نمودار ۳۱: پاسخگویان کرانه باختری که شرایط زندگی‌شان تحت تأثیر حوادث اخیر
قرار گرفته است ۴۵
- نمودار ۳۲: پاسخگویان کرانه باختری که تجاوزات و اقدامات تحریک‌آمیز ارتش
اسرائیل را شاهد بوده‌اند ۴۶
- نمودار ۳۳: پاسخگویان کرانه باختری که معتقدند اسرائیل نخواهد توانست نکبت
جدیدی را در فلسطین و نوار غزه رقم زند ۴۶

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص مهم‌ترین دلایل عملیات نظامی حماس در ۷ اکتبر..... ۸
- جدول ۲: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص مهم‌ترین دلایل عملیات نظامی حماس در ۷ اکتبر براساس کشورها..... ۹
- جدول ۳: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص مهم‌ترین عوامل تداوم جنگ‌افروزی اسرائیل..... ۱۶
- جدول ۴: اتخاذ نکردن مواضع عملی تشکیلات خودگردان فلسطین علیه اسرائیل براساس کشورها..... ۱۷
- جدول ۵: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص دو کشوری که به‌عنوان تهدیدی برای امنیت و ثبات منطقه به‌شمار می‌آیند..... ۲۸
- جدول ۶: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص دو کشوری که به‌عنوان تهدیدی برای امنیت و ثبات منطقه به‌شمار می‌آیند (براساس کشورها)..... ۹۲
- جدول ۷: به نظر شما دولت‌های عربی برای توقف جنگ چه اقداماتی را می‌توانند انجام دهند؟..... ۴۲
- جدول ۸: بازنگری در روابط با کشورهایی که از جنگ اسرائیل علیه غزه حمایت می‌کنند (براساس کشورها)..... ۳۴

مقدمه

با گذشت بیش از ۱۰۰ روز از آغاز عملیات طوفان الاقصی، مسئله فلسطین بار دیگر در صدر کانون توجهات جهانی قرار گرفته است. طوفان الاقصی که به تعبیر مقام معظم رهبری، برآمده از اراده و تدبیری کاملاً فلسطینی بود، توانست هم‌آوایی منطقه‌ای و بین‌المللی گسترده‌ای را در حمایت از فلسطین بر ساخته و در این میان انگیزاننده‌ای برای تغییرات بنیادین در نوع نگرش مردم جهان به مسئله فلسطین باشد. به تعبیر یکی از متفکران بزرگ فلسطینی، آزادی فلسطین در ذهن و تحریر فکر، مقدمه‌ای بر آزادی سرزمین فلسطین و تحریر ارض است. ارتقاء مسئله فلسطین در باور عمومی جهانی و منطقه‌ای از سویی و شفاف‌تر شدن مرزبندی‌های جبهه حامیان فلسطین توانسته است گامی مهم در این تغییر نگرش‌ها باشد.

منطقه غرب آسیا و جهان عرب نیز به عنوان هم‌تباران دیرپای فلسطین، جایگاهی مهم در نسبت با این مسئله دارد، در این میان پروژه آمریکایی عادی‌سازی روابط عربی با رژیم صهیونیستی و برنامه‌ریزی متمرکز این رژیم برای بهبود تصویر خود در بین ملت‌های عربی با

همراهی دولت‌هایی چون امارات و رژیم سعودی و تلاش قریب به ۶ دهه‌ای صهیونیست‌ها به منظور طبیعی‌سازی خود برای وجدان عربی، گواهی بر اهمیت افکار عمومی عربی در پیوند با مسئله فلسطین است. به بیان غسان کنفانی، شهید بلندآوازه فلسطینی، آزادی فلسطین از آزادی پایتخت‌های عربی آغاز می‌شود و این آزادی نیز در گرو تغییر اساسی نگرش مردم عربی از سویی و تغییر دولت‌ها و رژیم‌ها در راستای اراده آزادی‌خواهانه و ضداستکباری ملت‌های منطقه است؛ مشابه همان ترسیم اصولی انقلاب اسلامی ایران از روند آزادی فلسطین، به تعبیر حضرت امام خمینی، کلید آزادی فلسطین را باید در سه‌گانه‌ای از بیداری، وحدت کلمه و قیام جست. بیداری جهان عرب نیز پس از طوفان الاقصی به گواه مطالعات پژوهشی و افکارسنجی‌های صورت‌گرفته، چهره تازه‌ای به خود یافته است و بی‌راه نیز که همچون گفته باسل الاعرج، متفکر شهید فلسطینی، بتوان از نوعی بازگشت به خویشتن در میان ملت‌های عربی سخن به میان آورد، بازگشتی که همراه با اهمیت یافتن دوباره پیوند عربی با فلسطین، همراهی با مقاومت، ضدیت بنیادین با اسرائیل و مخالفت و انزجار از آمریکا است.

در این میان مرکز رصد فرهنگی کشور نیز بنا بر رسالت خود در پی‌جویی تحولات فرهنگی اجتماعی پیرامون ایران، از آغاز عملیات طوفان الاقصی اقدام به انتشار مجموعه‌ای از گزارش‌های رصدی و بررسی جایگاه فلسطین در افکار عمومی منطقه، اروپا، آمریکا و همچنین ایران، مبتنی بر داده‌های علمی نموده و در تلاش بوده تا منظری فرهنگی به مساله فلسطین داشته باشد و بر این باور است که رصد فرهنگی تحولات عمیق در نوع نگرش ملت‌های جهان نسبت به امر مقاومت می‌تواند یاری‌گر سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان این عرصه در گشودن جبهه‌های جدید ضدآمریکایی و ضدصهیونیستی در منطقه و جهان باشد. افزون بر ۴ گزارش دیگر مرکز رصد فرهنگی کشور که از اولین روز

طوفان الاقصی با محوریت مساله فلسطین انتشار یافته، در جدیدترین گزارش تلاش شده تا بر اساس داده‌های یکی از مراکز معتبر پژوهشی عربی در قطر، به مطالعه تحولات نگرشی جهان عرب به مسئله فلسطین پرداخته شود. المرکز العربی للأبحاث و دراسه السياسات به‌عنوان مؤسسه‌ای پژوهشی در حوزه علوم اجتماعی و مسائل ژئواستراتژیک، در جدیدترین نظرسنجی خود دیدگاه افکار عمومی میهن عربی به جنگ اسرائیل و غزه را مورد بررسی قرار داده است. این نظرسنجی که در ۱۶ کشور عربی انجام شده است، اولین نظرسنجی در جهان عرب به شمار می‌رود که به افکار عمومی عربی در خصوص جنگ غزه و اسرائیل پرداخته است.

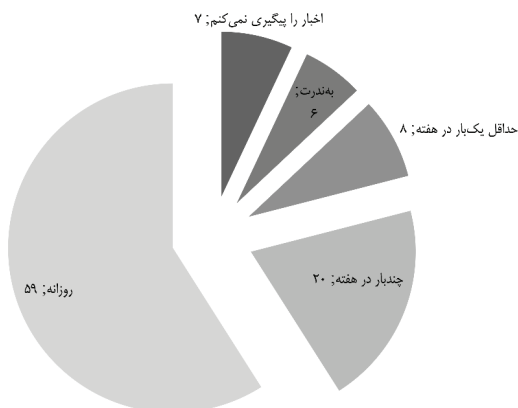
این نظرسنجی به‌صورت تلفنی و با حجم نمونه ۸۰۰۰ پاسخگو در بازه ۱۲ دسامبر ۲۰۲۳ تا ۵ ژانویه ۲۰۲۴ در کشورهای موریتانی، مراکش، الجزایر، تونس، لیبی، مصر، سودان، یمن، عمان، قطر، کویت، عربستان سعودی، عراق، اردن، لبنان و کرانه باختری فلسطین انجام شده است و بر اساس ادعای پژوهشگران این پروژه، به‌جرت می‌توان گفت که این نظرسنجی بازتابی است از دیدگاه کل افکار عمومی جهان عرب، چراکه جمعیت کشورهای مذکور ۹۵ درصد از جمعیت کشورهای عربی را تشکیل می‌دهند.

لازم به ذکر است که اعتبار نتایج این نظرسنجی در شورایی علمی و با حضور صاحب‌نظران این حوزه مورد بررسی قرار گرفته و پرواضح است، بازتاب تحلیلی این داده‌ها به معنای تایید رویکردهای کلان مراجع افکارسنج منطقه‌ای و جهانی نیست؛ هرچند مرکز رصد بر این باور است که توجه به یافته‌های پژوهشی منطقه‌ای و جهانی می‌تواند به رشد نگاهی همه‌جانبه‌نگر نسبت به تحولات فرهنگی اجتماعی پیرامونی ایران کمک کند.

آنچه در پی می‌آید، مروری بر این داده‌هاست.

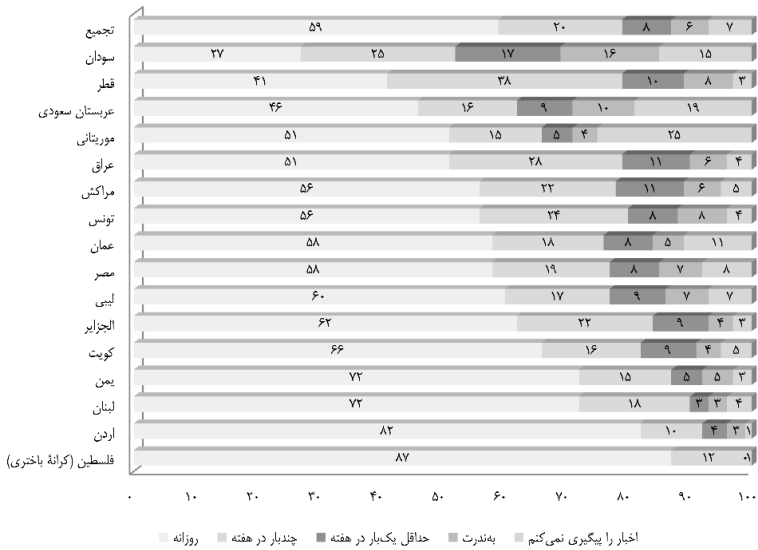
۱. پیگیری اخبار جنگ

از ابتدایی‌ترین روزهای تأسیس شبکه الجزیره در سال ۱۹۹۶ و بروز وقایعی چون جنگ افغانستان، ورود آمریکا به عراق، جنگ ۳۳ روزه حزب‌الله و رژیم صهیونیستی و... این شبکه به یکی از اصلی‌ترین منابع خبری و تحلیلی مردم جهان عرب در خصوص مسائل مختلف منطقه‌ای و جهانی تبدیل شد. از ساعات آغازین وقوع نبرد طوفان الاقصی، بار دیگر شبکه الجزیره در مخابره رنج آمیخته به سلحشوری مردم غزه پیشگام شد. آسیب دیدن خبرنگاران این شبکه در غزه مانند وائل الدحوح و خانواده او، در گرایش هرچه بیشتر مردم جهان عرب به این شبکه مزید بر علت شد. بازتاب جایگاه الجزیره و پوشش خبری آن را می‌توان در میزان و شیوه پیگیری اخبار غزه از سوی مردم جهان عرب مشاهده کرد. نتایج نظرسنجی نشان می‌دهد که اغلب شهروندان جهان عرب اخبار غزه و تحولات آن را دنبال می‌کنند. ۸۰ درصد از پاسخگویان گفته‌اند که اخبار را به صورت مداوم دنبال می‌کنند. ۷ درصد پاسخگویان نیز اظهار داشته‌اند که اخبار و تحولات غزه را پیگیری نمی‌کنند. بیشترین میزان پیگیری اخبار به کرانه باختری فلسطین، اردن و لبنان اختصاص دارد.

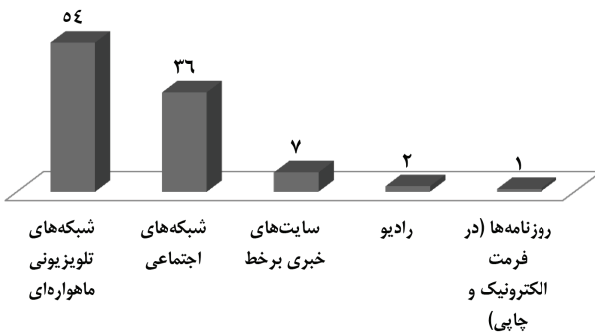
نمودار ۱: میزان پیگیری اخبار جنگ غزه

طوفان الأقصى؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن

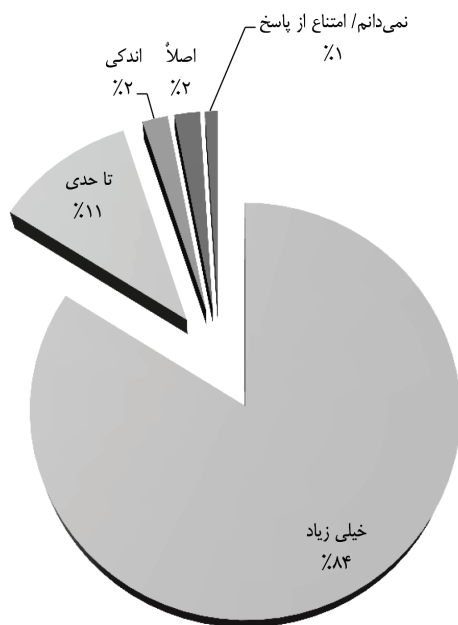
نمودار ۲: میزان پیگیری اخبار جنگ غزه بر اساس کشورها

نمودار شماره ۳ گواهی است بر جایگاه شبکه‌های الجزیره و میزان اثرگذاری آن نزد مخاطب عرب. علی‌رغم پیشتازی شبکه‌های اجتماعی در دنیای امروزی، ۵۴ درصد از پاسخگویان اعلام کرده‌اند که تلویزیون اصلی‌ترین منبع خبری ایشان برای پیگیری اخبار غزه بوده است. در مقابل، ۴۳ درصد نیز اظهار داشته‌اند که از طریق اینترنت اخبار جنگ را پیگیری می‌کنند.

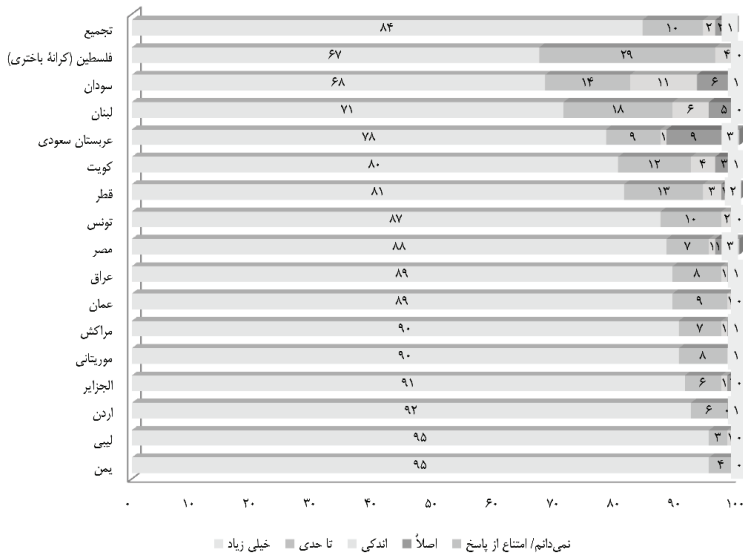

نمودار ۳: منبع پیگیری اخبار جنگ غزه

تصاویر منتشره از جنگ غزه در شبکه‌های اجتماعی و تلویزیون چنان دردناک بوده و هست که در سؤال بعد از پاسخگویان در خصوص فشار روانی ناشی از جنگ غزه پرسیده شد که ۹۴ درصد ابراز داشتند درجات مختلفی از فشار روانی را از ۷ اکتبر تاکنون متحمل شده‌اند. ۸۴ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که فشار روانی بسیار زیادی را تحمل کرده‌اند؛ ۱۲ درصد نیز گفته‌اند که حد متوسطی از فشار روانی به ایشان وارد آمده است. در این بین، ۲ درصد از پاسخگویان نیز گفته‌اند که هیچ فشار روانی را در پی تحولات غزه متحمل نشده‌اند. یمن، لیبی، اردن و کرانهٔ باختری در این باره، در صدر کشورهای جهان عرب ایستاده‌اند.

نمودار ۴: میزان احساس فشار روانی ناشی از جنگ غزه

نمودار ۵: میزان احساس فشار روانی ناشی از جنگ غزه بر اساس کشورها

۲. پیرامون عملیات نظامی حماس

در این بخش مجموعه‌ای از سؤالات پیرامون عملیات نظامی حماس و آنچه در بین مسئولین و شخصیت‌های سیاسی در خصوص اسباب آن مطرح شد، از پاسخ‌گویان پرسیده شده است. در سؤال آمده است که «از نظر شما کدام مورد به‌عنوان مهم‌ترین عامل و کدام مورد به‌عنوان دومین عامل انگیزه‌بخش حماس برای انجام این عملیات بوده است؟». ۳۵ درصد پاسخ‌گویان تداوم اشغال سرزمین‌های فلسطین از سوی اشغالگران صهیونیست را به‌عنوان اصلی‌ترین انگیزه حماس برای عملیات ۷ اکتبر دانسته‌اند. ۲۴ درصد نیز دفاع از مسجد الاقصی را اصلی‌ترین محرک حماس دانسته‌اند.

جدول ۱: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص مهم‌ترین دلایل عملیات نظامی حماس در ۷ اکتبر

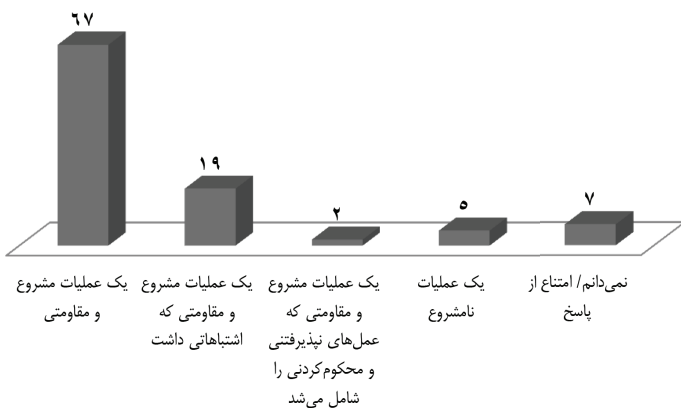
اولویت دوم	مهم‌ترین	
۱۳	۳۵	تداوم اشغال سرزمین‌های فلسطین از سوی اسرائیل
۲۱	۲۴	دفاع از مسجد الاقصی
۱۲	۸	تداوم محاصره غزه
۱۳	۶	آزادکردن اسرای فلسطینی حاضر در زندان‌های اسرائیل
۸	۵	جلوگیری از تداوم شهرک‌سازی‌ها و گسترش آن‌ها
۵	۴	عدم توجه مجامع بین‌المللی به حقوق فلسطینیان و تداوم اشغال‌گری اسرائیل
۵	۴	عدم پذیرش برپایی دولت فلسطینی از سوی اسرائیل
۳	۲	شکست ایالات متحده آمریکا در تحقق صلح عادلانه
۳	۲	توقف روند عادی‌سازی روابط کشورهای عربی با اسرائیل
۲	۲	اجرای برنامه‌ها یا دستورات طرف خارجی‌ای چون ایران
۱	۳	دلایل دیگر
۰	۵	نمی‌دانم / عدم پاسخگویی
۱۴	۰	دلیل دیگری وجود ندارد
۱۰۰	۱۰۰	کل

جدول ۲: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص مهم‌ترین دلایل عملیات نظامی حماس در ۷ اکتبر بر اساس کشورها

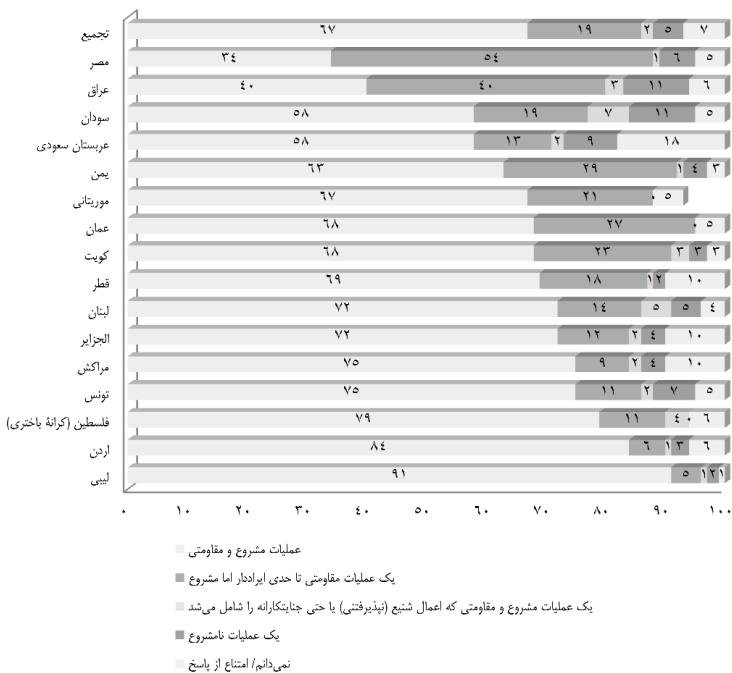
کشور	تداوم اشغال سرزمین‌های فلسطین از سوی اسرائیل	دفاع از مسجد الاقصی	تداوم محاصره غزه	آزادکردن اسرای فلسطینی حاضر در زندان‌های اسرائیل	شهرک‌سازی‌ها و گسترش آن‌ها
تجمع فلسطین (کراهه یا ختری)	۳۵	۲۴	۸	۶	۶
مصر	۳۱	۴۵	۱۶	۴	۸
سودان	۳۲	۲۶	۶	۴	۴
مراکش	۳۳	۲۰	۸	۹	۷
عربستان سعودی	۳۳	۱۷	۷	۵	۶
الجزایر	۳۳	۲۰	۹	۷	۶
عراق	۳۳	۲۲	۵	۴	۶
قطر	۳۳	۲۶	۱۰	۱۱	۴
موریتانی	۳۴	۲۵	۷	۷	۷
لیبی	۳۴	۲۲	۸	۵	۷
اردن	۳۴	۲۶	۹	۲	۵
عمان	۳۵	۲۶	۸	۴	۵
یمن	۳۵	۲۶	۹	۷	۶
تونس	۳۶	۲۴	۵	۷	۹
لبنان	۴۳	۱۶	۹	۵	۶
کویت	۵۰	۱۶	۷	۶	۴

فلسطین (کرائه باختری)	مصر	سودان	مراکش	عربستان سعودی	الجزایر	عراق	قطر	موریتانی	لیبی	اردن	عمان	یمن	تونس	لبنان	کویت	
۲	۱	۲	۲	۳	۴	۱	۵	۱	۳	۱	۱	۲	۱	۲	۵	۲
۲	۰	۴	۰	۵	۵	۴	۳	۰	۰	۱	۱۱	۱	۳	۱	۳	۱
۵	۰	۱۰	۲	۱۲	۱۶	۵	۷	۶	۶	۸	۴	۸	۳	۴	۴	۳
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
کل																

تصاویری از که ساعات آغازین عملیات طوفان الأقصى در شبکه‌های اجتماعی منتشر شد و همچنین جریان رسانه‌ای صهیونیستی که بر موج این تصاویر سوار شد، در تلاش بود تا این انگاره را در ذهن مخاطب جهانی و خاصه جهان عرب بکاردهد که «چرا باید جنبش حماس با چنین شدتی دست به کشتار بزند؟»، البته که این ادعا بعدها با انتشار واقعیت‌های روز اول طوفان الاقصی رنگ باخت. نتایج نظرسنجی مرکز العربی نشان می‌دهد که ۶۷ درصد پاسخگویان، عملیات نظامی حماس را یک عملیات مقاومتی و مشروع دانسته‌اند؛ در حالی که ۱۹ درصد ایشان این عملیات را مقاومتی، مشروع اما دارای برخی خطاها می‌انگارند و ۳ درصد نیز معتقدند که عملیات حماس مقاومتی و مشروع بود؛ اما برخی اقدامات نپذیرفتنی و شایستهٔ محکومیت رخ داد. ۵ درصد پاسخگویان نیز آن را غیر مشروع دانسته‌اند.

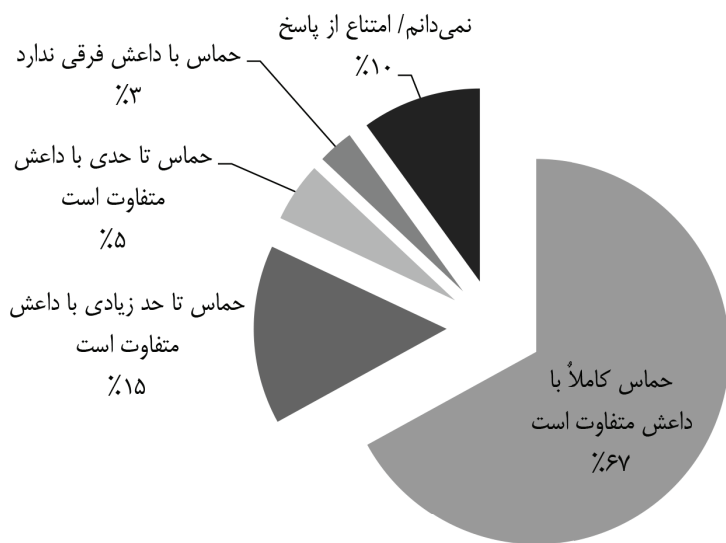

نمودار ۶: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص عملیات حماس

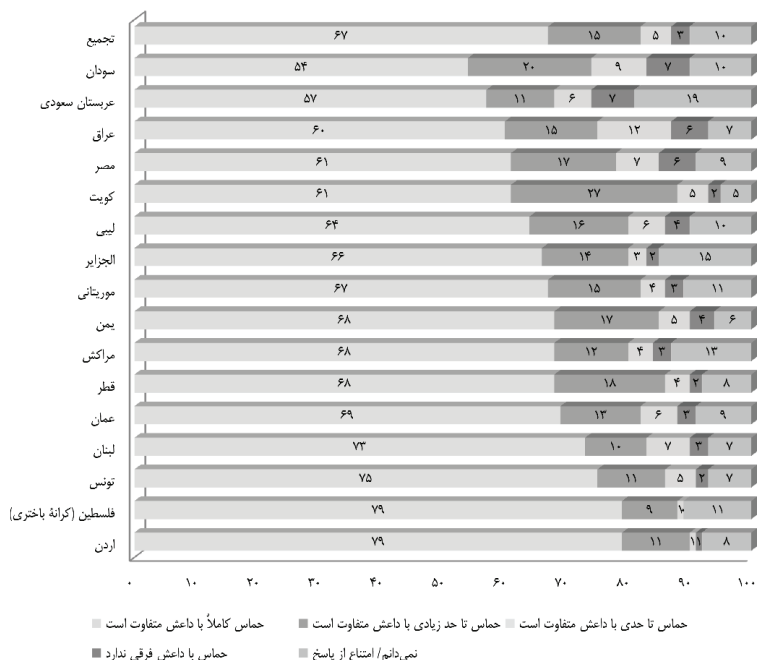

نمودار ۷: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص عملیات حماس بر اساس کشورها

در اثنای جنگ غزه، برخی از شخصیت‌های سیاسی اسرائیلی و آمریکایی مدعی شدند که «جنبش حماس شبیه گروهک تروریستی داعش است.» در این نظرسنجی از پاسخگویان در خصوص این گزاره پرسیده شده است. دوسوم پاسخگویان معتقدند که حماس کاملاً متفاوت از داعش است؛ ۱۵ درصد گفته‌اند که حماس تا حد زیادی با داعش تفاوت می‌کند و تنها ۳ درصد حماس را یک گروه تروریستی مانند داعش دانسته‌اند.

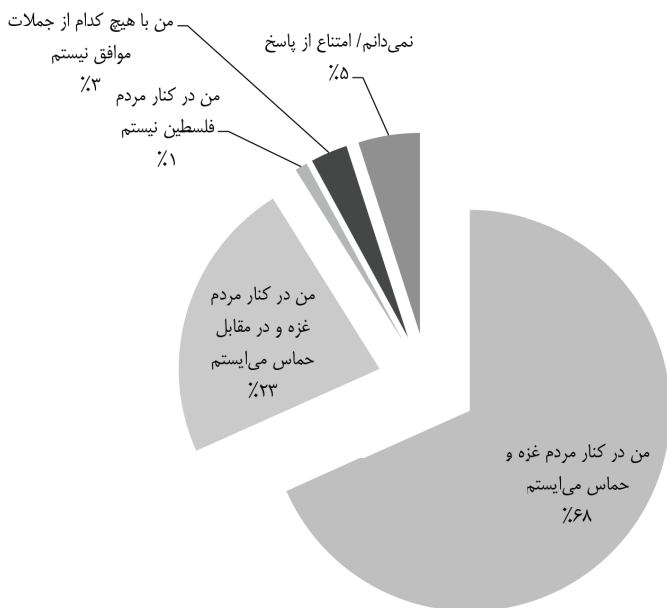
نمودار ۸: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص تشابه حماس به داعش

نمودار ۹: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص تشابه حماس به داعش براساس کشورها

۳. همبستگی شهروندان میهن عربی با مردم غزه

نتایج این نظرسنجی نشان می‌دهد که در همبستگی مردم کشورهای عربی با مردم فلسطین و خاصه غزه اجماع قاطعی وجود دارد. ۹۲ درصد از پاسخگویان اعلام کرده‌اند که با مردم غزه اعلام همبستگی می‌کنند؛ ۶۹ درصد ایشان با جنبش حماس نیز همبستگی خود را اعلام می‌کنند؛ ۲۳ درصد نیز گفته‌اند که علی‌رغم همبستگی با مردم غزه اما با جنبش حماس اختلاف دارند؛ ۱ درصد پاسخگویان نیز گفته‌اند که با مردم غزه احساس همبستگی نمی‌کنند.

نمودار ۱۰: از ابتدای جنگ تاکنون، کدام عبارت بیانگر دیدگاه شماست؟

۴. عوامل تداوم جنگ

ازجمله مسائلی که پس از شعله‌ور شدن آتش جنگ غزه در میان دولت‌ها و حتی مردم مطرح می‌شود، آتش‌بس و توقف جنگ بود. حجم بالای تخریب زیرساخت‌ها از طرفی و شهادت و آسیب دیدن تعداد درخور توجهی از مردم غزه از طرفی دیگر، وجدان‌های هشیار را تکان می‌داد. اما روزبه‌روز بر حجم جنایات اسرائیل افزوده شده و گویی قوه بازدارنده‌ای برای متوقف کردن اسرائیل یافت نمی‌شود. بدین‌منظور از مخاطبین خواسته‌شده تا اصلی‌ترین و دومین عامل مهم تداوم جنگ‌افروزی اسرائیل علیه شهروندان غیرنظامی غزه را بیان کنند. ۵۰ درصد پاسخگویان گفته‌اند که حمایت نظامی سیاسی آمریکا

از اسرائیل مهم‌ترین عامل تداوم جنگ است؛ ۱۴ درصد اتخاذ نکردن مواضع و اقدام قاطع کشورهای عربی در قبال اسرائیل و ۱۱ درصد پاسخگویان نیز عادی‌سازی روابط برخی از کشورهای عربی با اسرائیل را دلیل استمرار جنگ می‌دانند.

جدول ۳: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص مهم‌ترین عوامل تداوم جنگ افروزی اسرائیل

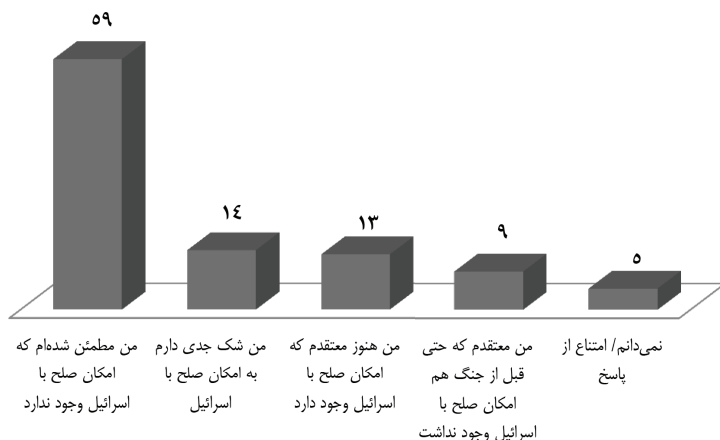
مهم‌ترین فاکتور	دومین فاکتور مهم	
۵۰	۱۵	حمایت نظامی و سیاسی آمریکا
۱۴	۲۳	اتخاذ نکردن مواضع و اقدام قاطع دولت‌های عربی در قبال اسرائیل
۱۱	۱۸	توافق‌نامه‌های صلح و عادی‌سازی روابط برخی کشورهای عربی با اسرائیل
۱۰	۱۷	حمایت حکومت‌های غربی از اسرائیل
۴	۱۱	اقدام قاطع نکردن سازمان ملل در قبال اسرائیل
۲	۴	اتخاذ نکردن مواضع عملی تشکیلات خودگردان فلسطین علیه اسرائیل
۲	۱	سایر
۷	۰	نمی‌دانم / عدم پاسخگویی
۰	۱۱	دلیل دیگری وجود ندارد
۱۰۰	۱۰۰	کل

فلسطین (کرانه باختری)	موریتانی	قطر	لبنان	مراکش	الجزایر	کویت	اردن	تونس	عمان	لیبی	مصر	یمن	عربستان	عراق	سودان	تجمع
۴	۱	۳	۳	۱	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۲
۰	۰	۰	۳	۳	۴	۰	۸	۲	۰	۱	۴	۱	۲	۳	۰	۲
۰	۷	۵	۳	۱۳	۴	۴	۵	۳	۹	۵	۱۰	۳	۲۳	۷	۲	۷
:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-	:-
کل																

۵. امکان برقراری صلح میان فلسطین و اسرائیل

گزینه صلح فلسطینی‌ها با اسرائیل همواره یکی از اصلی‌ترین گزینه‌های موجود در ذهن مخاطب عربی به‌عنوان راه‌حل نزاع فلسطین مطرح بوده است. حسب شرایط حاکم بر خاورمیانه و درگرفتن نزاع میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها، این انگاره نیز در افکار عمومی عربی دستخوش تغییراتی می‌شده است. وقوع نبرد طوفان الاقصی، روی دیگری را از رژیم صهیونیستی به همگان نشان داد که عملاً در انگاره برپایی صلح میان طرفین تا حد زیادی تشکیک شد. از مخاطبین پرسیده شده است که «تا چه اندازه اعتقاد دارید که جنگ اسرائیل علیه غزه، دیدگاه شما را نسبت به امکان برپایی صلح میان

فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها تغییر داده است؟» ۵۹ درصد پاسخگویان گفته‌اند که در سایه جنگ اخیر عملاً امکان برپایی صلح با اسرائیل وجود ندارد؛ ۱۴ درصد پاسخگویان نیز اظهار داشته‌اند که در امکان برقراری صلح با اسرائیل به شک افتاده‌اند؛ ۹ درصد نیز گفته‌اند که حتی پیش از جنگ نیز امکان برقراری صلح با اسرائیل وجود نداشت؛ در مقابل، ۱۳ درصد پاسخگویان همچنان معتقدند که می‌توان گزینه صلح را عملی کرد.

نمودار ۱۱: تا چه اندازه اعتقاد دارید که جنگ اسرائیل علیه غزه، دیدگاه شما را نسبت به امکان برپایی صلح میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها تغییر داده است؟

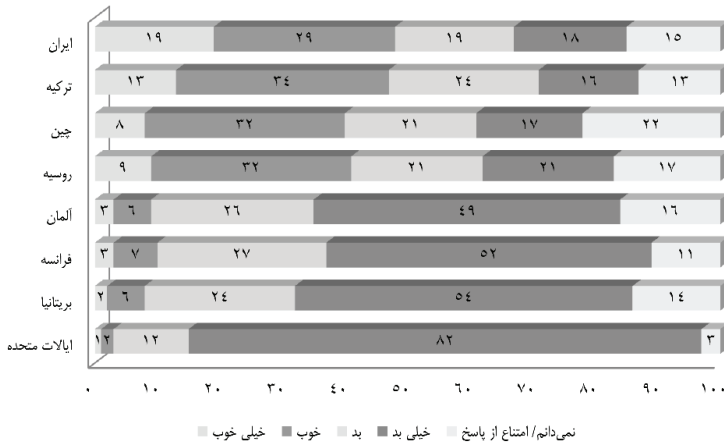

نمودار ۱۲: تا چه اندازه اعتقاد دارید که جنگ اسرائیل علیه غزه، دیدگاه شما را دربارهٔ امکان برپایی صلح میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها تغییر داده است؟ (براساس کشورها)

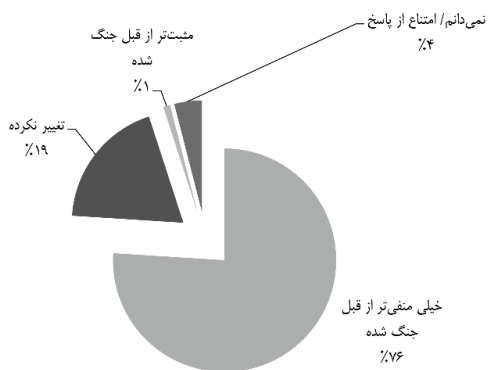
۶. مواضع قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای

در این بخش مجموعه‌ای از سؤالات برای فهم دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص مواضع برخی از قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای مطرح شده است. به جرئت می‌توان گفت که جهان عرب در مخالفت با مواضع ایالات متحده آمریکا و برخی از کشورهای غربی، اجماع قطعی دارد؛ ۹۴ درصد پاسخگویان موضع دولت آمریکا را به شدت منفی و منفی ارزیابی کرده‌اند؛ همچنین ۷۹ درصد پاسخگویان مواضع فرانسه را به شدت منفی و منفی دانسته‌اند؛ ۷۸ درصد مواضع انگلیس،

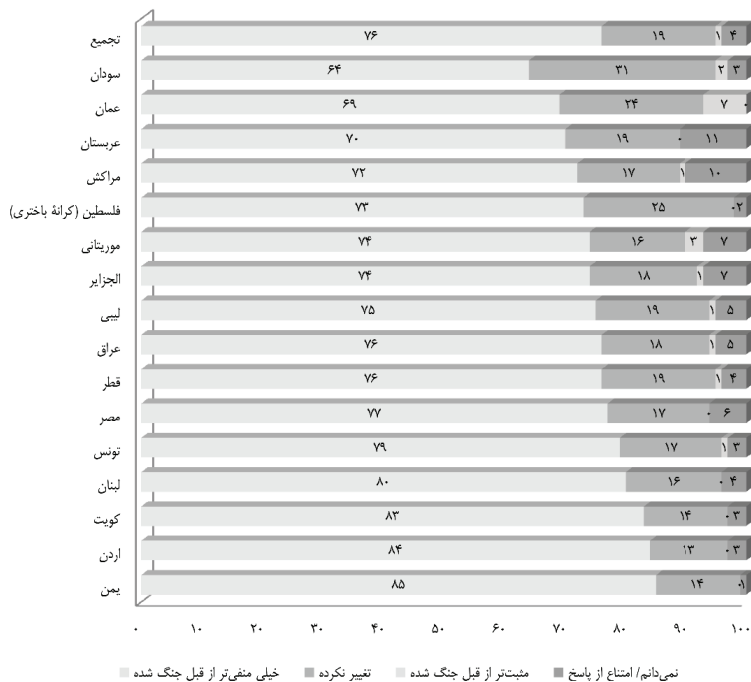
۷۵ درصد مواضع آلمان، ۴۲ درصد مواضع روسیه، ۴۰ درصد مواضع ترکیه، ۳۸ درصد مواضع چین و ۳۷ درصد نیز مواضع جمهوری اسلامی ایران را منفی ارزیابی کرده‌اند. در خصوص موضع افکار عمومی عربی در قبال جمهوری اسلامی ایران نکته درخور توجه این است که علی‌رغم ارزیابی منفی ۳۷ درصدی، ۴۸ درصد نیز مواضع ایران در جنگ اخیر را مثبت ارزیابی کرده‌اند. نگاهی به نمودار زیر به ما می‌گوید که مثبت‌ترین ارزیابی افکار عمومی جهان عرب از عملکرد قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای در جنگ اخیر، به ایران اختصاص پیدا می‌کند.

نمودار ۱۳: ارزیابی پاسخگویان نسبت به مواضع قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای در قبال جنگ غزه در سؤال دیگری از پاسخگویان پرسیده شده است که موضع شما در قبال ایالات متحده آمریکا در قیاس با پیش از جنگ چه تغییری به خود دیده است؟ ۷۶ درصد پاسخگویان گفته‌اند که دیدگاهشان بیش از پیش منفی شده است؛ ۱۹ درصد اظهار داشته‌اند که موضعشان تغییری نداشته و ۱ درصد نیز گفته‌اند که موضعشان نسبت به قبل مثبت‌تر شده است.

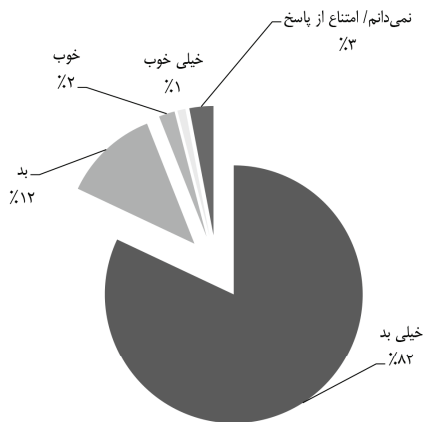
نمودار ۱۴: دیدگاه پاسخگویان در قبال سیاست‌های آمریکا در قبال میهن عربی

نمودار ۱۵: دیدگاه پاسخگویان در قبال سیاست‌های آمریکا در قبال میهن عربی براساس کشورها

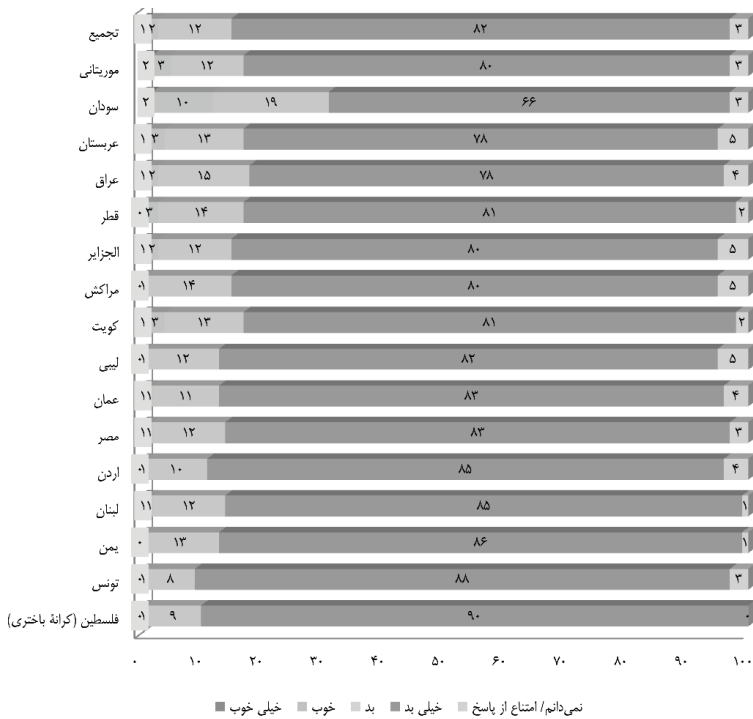
اثرگذاری آمریکا بر میهن عربی امری کتمان‌ناپذیر است. چنین ارزیابی‌ای از وضعیت اثرگذاری آمریکا از این جهت بدیهی می‌نماید که مردم عرب بسیاری از شئون حیات روزمره خود را گره‌خورده به تصمیمات دولت آمریکا و کارتل‌های تجاری این کشور می‌بینند. اما آنچه در این بین مایه نفرت مردم عرب از آمریکا می‌شود، مقوله‌ای است که باید در آن غور کرد. طبق گزارش مرکز پیو (PEW) در سال ۲۰۰۵، چهار عامل اصلی نفرت مردم عرب از ایالت متحده آمریکا عبارت است از: ۱. جنگ عراق؛ ۲. حمایت از اسرائیل؛ ۳. دخالت در امور حاکمیتی کشورها؛ ۴. حمایت از تروریسم.

ایالات متحده آمریکا همواره مدعی اهتمام به حقوق فلسطینیان بوده است. در پرسش بعدی از پاسخگویان در خصوص اعتماد ایشان نسبت به جدیت آمریکا در تلاش برای برپایی دولت فلسطینی در مرزهای ۱۹۶۷ پرسیده شده است. در خصوص اینکه حکومت آمریکا در تلاش برای برپایی دولت فلسطینی در مرزهای ۱۹۶۷ جدیتی ندارد، اجماع نسبی ۸۱ درصدی وجود دارد. ۱۴ درصد نیز آمریکا را در این مسیر جدی می‌انگارند.

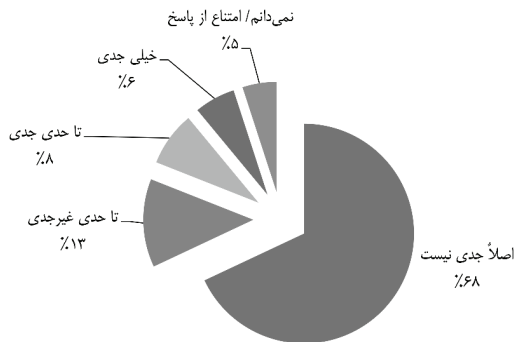

نمودار ۱۶: ارزیابی پاسخگویان از مواضع آمریکا در قبال جنگ غزه

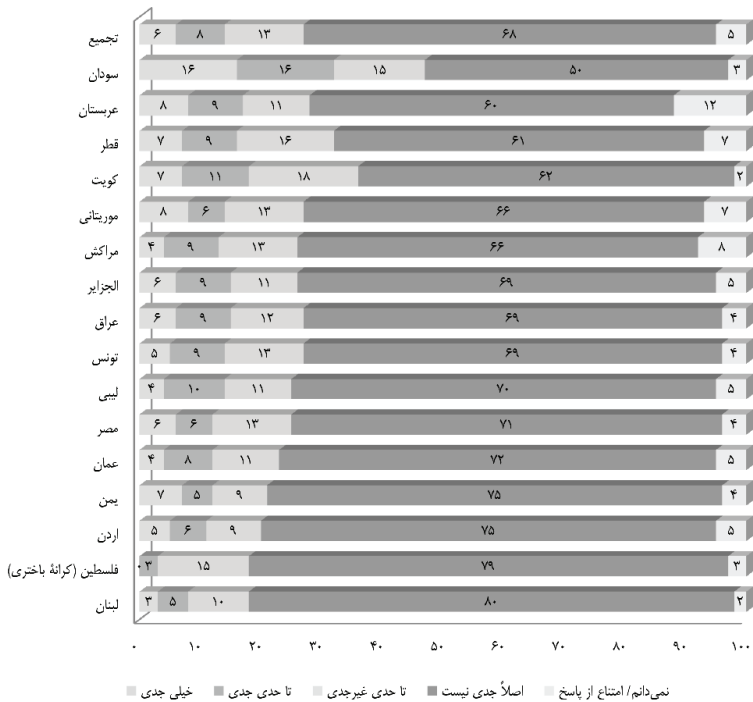
طوفان الأقصى؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن ۲۴

نمودار ۱۷: ارزیابی پاسخگویان از مواضع آمریکا در قبال جنگ غزه براساس کشورها

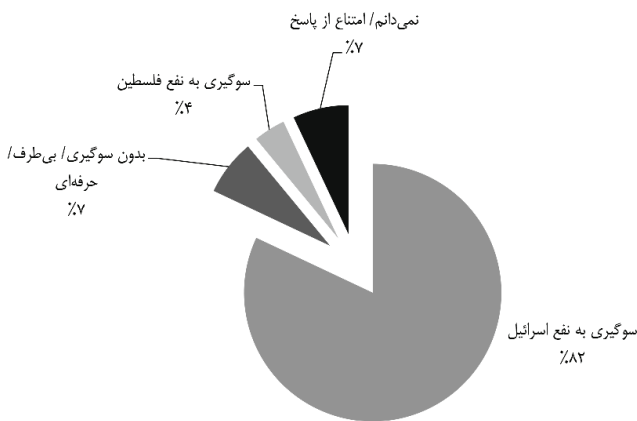
نمودار ۱۸: تا چه اندازه معتقدید که دولت آمریکا در برپایی دولت فلسطینی در اراضی ۱۹۶۷ جدیت دارد؟

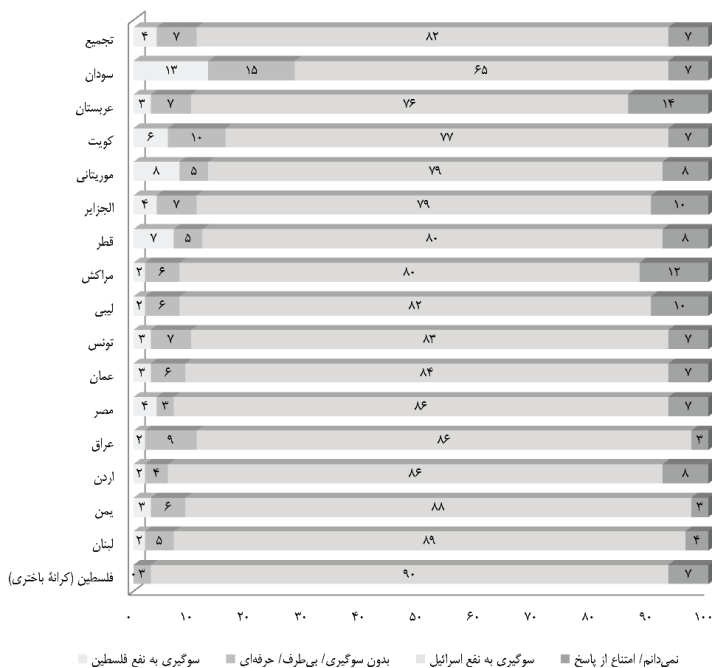
نمودار ۱۹: تا چه اندازه معتقدید که دولت آمریکا در برپایی دولت فلسطینی در اراضی ۱۹۶۷ جدید دارد؟ (براساس کشورها)

۷. پوشش جنگ توسط رسانه‌های آمریکایی

در همین چارچوب، از پاسخگویان در خصوص ادراک ایشان از عملکرد رسانه‌های آمریکایی در قبال جنگ غزه سؤال شده است. ۸۲ درصد پاسخگویان معتقدند که رسانه‌های آمریکایی در پوشش اخبار جنگ جانب اسرائیل را گرفته‌اند. ۷ درصد نیز رسانه‌های آمریکایی را بی‌طرف معرفی کرده‌اند و تنها ۴ درصد معتقدند که این رسانه‌ها حامی فلسطین بوده‌اند.

نمودار ۲۰: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص پوشش اخبار جنگ غزه در رسانه‌های آمریکایی

نمودار ۲۱: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص پوشش اخبار جنگ غزه در رسانه‌های آمریکایی براساس کشورها

۸. منابع تهدید امنیت و ثبات منطقه

پرسش از منابع تهدید امنیت و ثبات منطقه، از جمله پرسش‌های پرتکرار در نظرسنجی‌های عربی است. منطقه خاورمیانه از آنجا که جهان عرب همواره درگیر مسائل امنیتی و بی‌ثباتی‌های سیاسی بوده و هست، مردم نیز ناگزیر از دست‌وپنجه نرم کردن با این مسائل بوده‌اند. در چنین شرایطی است که موضع‌گیری له یا علیه کشورها به‌عنوان دوست یا دشمن موضوعیت می‌یابد. انعکاس منفی‌انگاری افکار عمومی جهان عرب در خصوص مواضع ایالات متحده آمریکا در قبال جنگ غزه را می‌توان در دیدگاه ایشان درباره کشورهای بی‌ثبات منطقه را به خطر می‌اندازند، به‌خوبی مشاهده کرد. ۵۱ درصد پاسخگویان اقدامات و مواضع آمریکا را در قبال امنیت و ثبات منطقه تهدیدآمیز می‌دانند؛ اسرائیل با ۲۶ درصد، جمهوری اسلامی ایران با ۷ درصد و روسیه نیز با ۴ درصد در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

جدول شماره ۵ با نشان دادن داده‌های روندی مرکز العربی از سال ۲۰۱۸ تا کنون، بیانگر رشد درخور توجه و هم‌زمان منفی‌انگاری درباره ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی و مثبت‌نگری نسبت به جمهوری اسلامی ایران است.

جدول ۶: دیدگاه افکار عمومی عربی در خصوص دو کشوری که به عنوان تهدیدی برای امنیت و ثبات منطقه به شمار می‌آیند (براساس کشورها)

تجمع	قطر	فلسطین (کرانه باختری)	عربستان	اردن	کویت	سودان	لیبی	مصر	لبنان	مراکش	قزاقستان	یمن	عراق	عمان	موریتانی	الجزایر	
ایالات متحده	۵۱	۴۳	۴۵	۴۵	۴۶	۴۹	۴۹	۵۰	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۵	۵۷	۵۸	۶۲	
اسرائیل	۲۶	۴۰	۵۱	۱۶	۳۳	۲۵	۲۲	۲۴	۲۶	۳۰	۲۱	۲۶	۲۲	۲۱	۲۲	۲۱	۱۷
ایران	۷	۴	۲	۱۷	۹	۱۳	۶	۵	۶	۶	۴	۵	۹	۱۱	۸	۴	۲
روسیه	۴	۲	۱	۳	۲	۵	۱۲	۵	۳	۲	۲	۳	۴	۳	۴	۵	۴
فرانسه	۲	۱	۱	۱	۰	۱	۴	۲	۰	۱	۳	۳	۱	۲	۱	۳	۴
ترکیه	۲	۱	۰	۲	۱	۱	۱	۳	۲	۱	۱	۳	۳	۱	۲	۳	۱
چین	۱	۰	۰	۱	۱	۲	۲	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۲	۱	۰	۰
سایر	۱		۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۲
نمی‌دانم/امتناع از پاسخ	۶	۹	۰	۱۴	۸	۳	۳	۱۰	۹	۶	۱۵	۴	۴	۵	۴	۶	۸
تجمع	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴	∴

۹. مسئله فلسطین و نزاع عربی اسرائیلی

نتایج نشان می‌دهد که دیدگاه افکار عمومی میهن عربی از آن جهت با مسئله فلسطین همبستگی می‌کند که آن را یک مسئله عربی می‌داند و نه صرفاً مسئله مردم فلسطین. آمار ۹۲ درصد به‌خوبی گواه اجماع قاطعی است که بر سر این مسئله در میهن عربی وجود دارد. در دیگر

سو، صرفاً ۶ درصد از پاسخگویان معتقدند که مسئله فلسطین، صرفاً مسئله فلسطینیان است و خودشان باید برای حل و فصل آن کاری کنند. شایان توجه است که آمار مذکور (۹۲ درصد) بالاترین درصد به ثبت رسیده از سال ۲۰۱۱ تاکنون است. این داده، بیانگر رشد ۱۶ درصدی پاسخگویان در عربی‌انگاشتن مسئله فلسطین نسبت به سال ۲۰۲۲ است. در مقابل نیز، شاهد ریزش ۱۰ درصدی کسانی هستیم که مسئله فلسطین را یک مسئله صرفاً فلسطینی می‌انگارند.

به‌طور کلی، داده‌ها نشان می‌دهد که دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در قبال «عربی‌بودن مسئله فلسطین»، تا حد زیادی به یکدیگر نزدیک است؛ توضیح آنکه تفاوت چندانی میان درصد افکار عمومی کشورهای مختلف عربی بر سر این موضوع که فلسطین مسئله‌ای است عربی، وجود ندارد. بالاترین درصدها نیز به کشورهای عربستان سعودی، الجزایر، اردن، مصر، سودان، مراکش، تونس و عراق تعلق دارد که بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان را شامل می‌شود.

شاید اشاره به این مقوله نیز مفید باشد که تغییر جوهری‌ای در مواضع برخی از پاسخگویان کشورهای عربی مشاهده می‌شود؛ در سال ۲۰۲۲، درصد سودانی‌هایی که معتقد بودند مسئله فلسطین، مسئله همه جهان عرب است ۶۸ درصد بود و امروزه به ۹۱ درصد رسیده است. این موضوع در خصوص عربستان سعودی نیز تکرار شده است؛ ۶۹ درصد در سال ۲۰۲۲ و ۹۵ درصد در سال جاری.

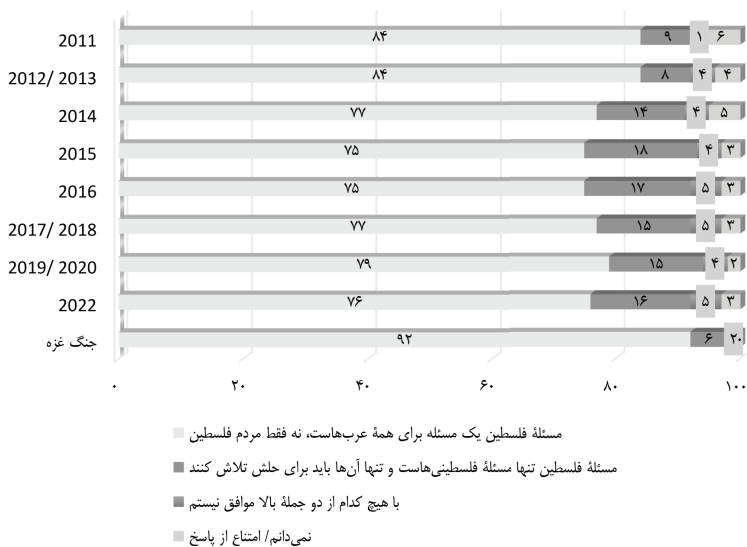
طوفان الأقصى؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن ۳۱

نمودار ۲۲: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی بودن مسئله فلسطین»

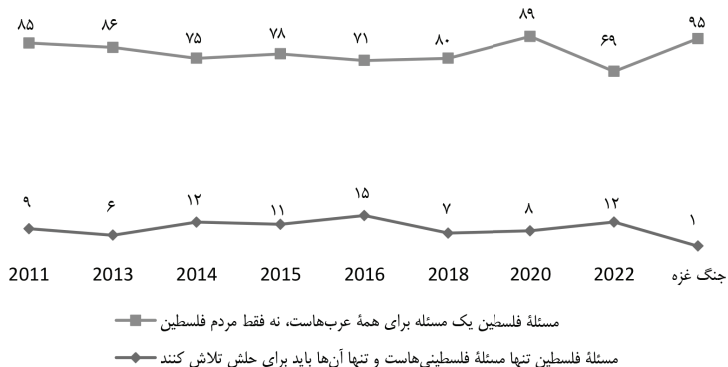

نمودار ۲۳: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی بودن مسئله فلسطین» براساس کشورها

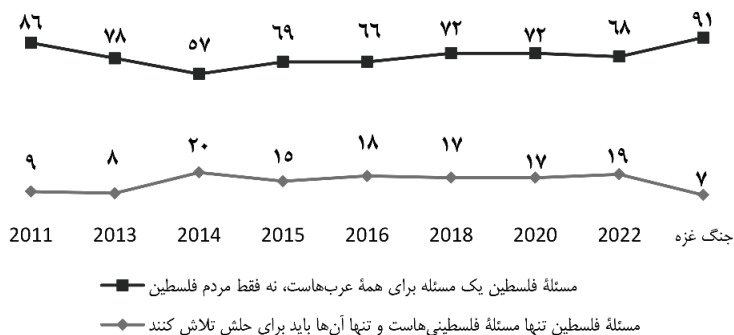

نمودار ۲۴: مواضع افکار عمومی عربی در خصوص «عربی یا صرفاً فلسطینی بودن مسئله

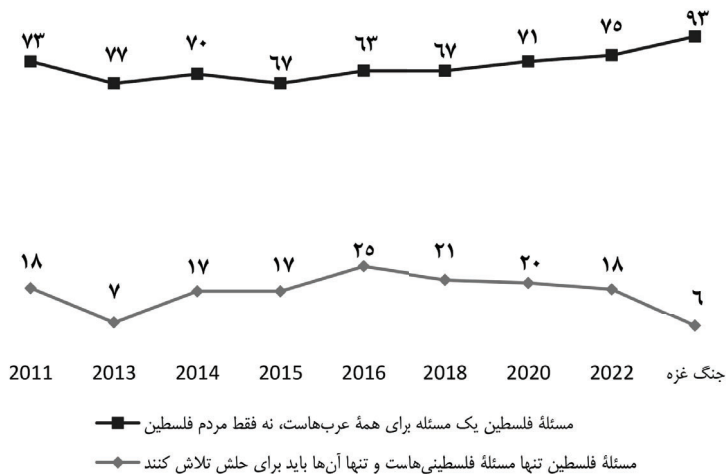
عربستان سعودی

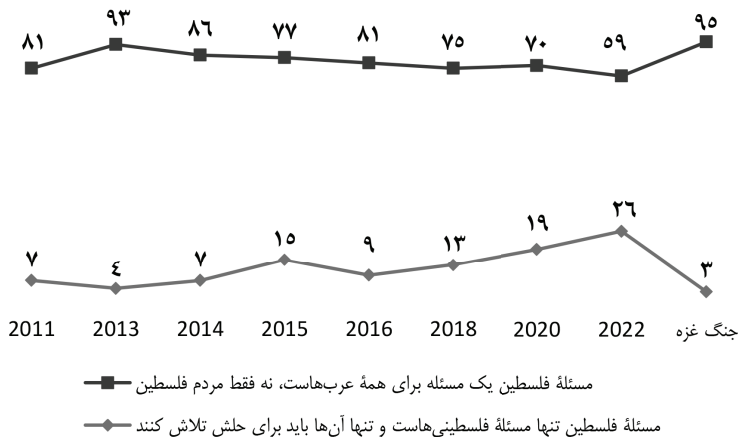
سودان

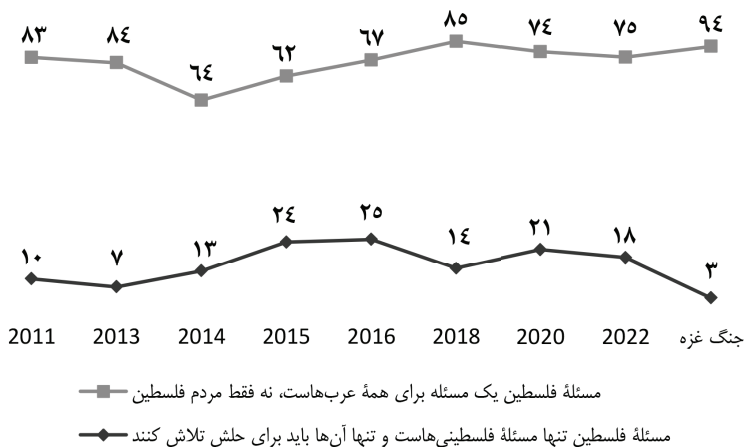
عراق

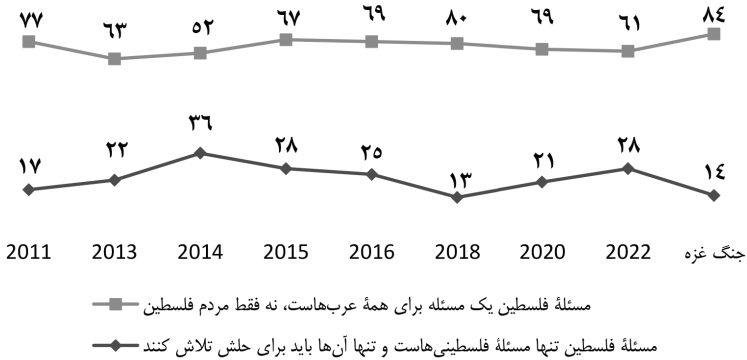
مراکش

مصر

لبنان

نمودار ۲۵: در نظر گرفتن مسئله فلسطین به عنوان مسئله جهان عرب در طول زمان در کشورهای مختلف

نبیل حسین (۲۰۱۸)، پژوهشگر حوزه اقتصاد سیاسی طی مقاله‌ای در مجله «سیاسات عربیه» متعلق به «المركز العربی للأبحاث و دراسه السياسات» اثبات می‌کند در کشورهایی که مردم آن خود را بخشی از امت واحدهٔ عربی و مسائل جهان عرب را مسائل خود می‌دانند، مسئله فلسطین نیز به چشم یک مسئله اصلی و مرکزی نگریسته می‌شود. در دیگر سو، در کشورهایی که مردم آن سویه‌های ملی گرایانه قوی‌تری دارند و معتقدند که هر کشور مسائل مختص خود را داراست، مسئله فلسطین به عنوان یک مسئله داخلی و بی‌ربط به ایشان شناخته می‌شود. کشورهای مصر، مراکش، عراق و موریتانی از دسته اول هستند و لبنان تنها کشوری است که در آن، کفه ترازو به سمت دسته‌ای می‌چربد که جهان عرب را متشتمت و مسئله فلسطین را یک مسئله داخلی می‌انگارند. نگاهی به نمودار ۲۳ نشان می‌دهد که این مدعا همچنان دربارهٔ لبنان صادق است. به‌دیگر سخن، از میان کشورهای عربی، لبنانی‌ها در «فلسطینی انگاشتن مسئله فلسطین» در صدر ایستاده‌اند.

۱۰. به رسمیت شناختن اسرائیل

در سیاق شناخت دیدگاه افکار عمومی جهان عرب درباره مسئله فلسطین و نزاع عربی-اسرائیلی، از مهم‌ترین مسائل فهم نظرات شهروندان عربی در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل است. علی‌رغم تلاش‌هایی که کشورهای عربی و خاصه حاشیه خلیج فارس به منظور عادی‌سازی روابط خود با اسرائیل انجام دادند؛ اما همچنان ضمیر جهان عرب یعنی مردم آن فلسطین را به عنوان خط قرمز خود می‌دانند. نتایج افکارسنجی مرکز العربی للأبحاث و دراسة السياسات در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که ۸۴ درصد مردم کشورهای عربی، با به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی کشور خود مخالف هستند.

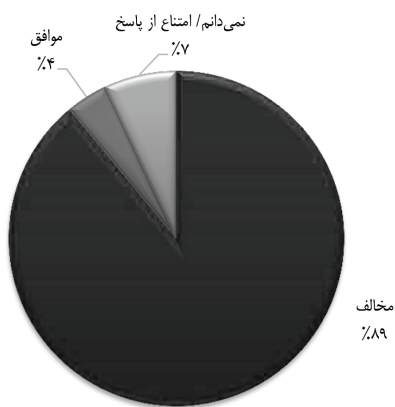
نمودار ۲۶: دیدگاه افکار عمومی جهان عرب در خصوص به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی
 نتایج نظرسنجی اخیر مرکز العربی رشد در خورتوجهی را در رد
 ایده به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی افکار عمومی عربی گزارش

۱. این افکارسنجی با محوریت ۱۴ کشور جهان عرب شامل موریتانی، مراکش، الجزایر، تونس، لیبی، مصر، سودان، فلسطین، لبنان، اردن، عراق، عربستان سعودی، کویت و قطر با نمونه آماری ۲۳ هزار و ۳۰۰ نفر انجام شده است.

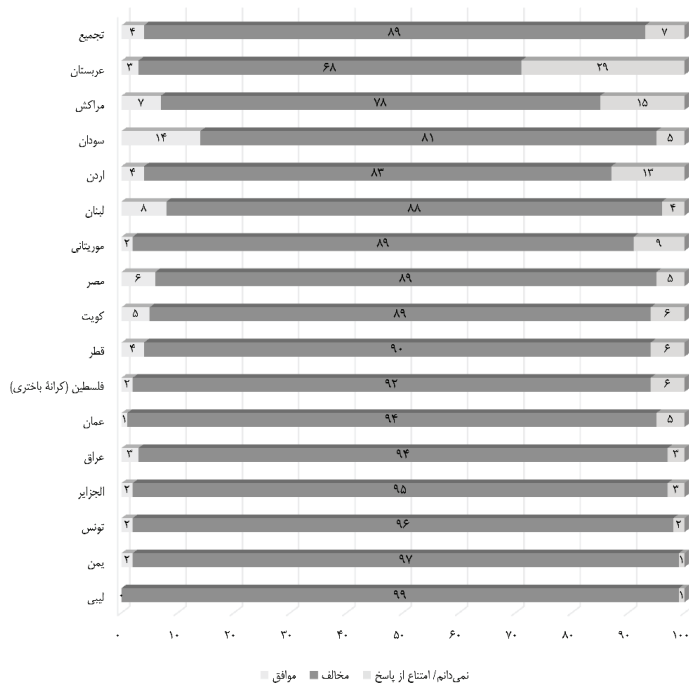
می‌کند. ۸۹ درصد پاسخگویان مخالف به رسمیت‌شناختن اسرائیل هستند. رشد ۵ درصدی آمار مذکور نسبت به سال ۲۰۲۲ نشان از اثرگذار بودن طوفان الاقصی در همبستگی بیشتر مردم جهان عرب با مردم فلسطین و همچنین کراهت ایشان به اسرائیل دارد.

نکته حائز اهمیت در نتایج این نظرسنجی، تغییر جوهری دیدگاه برخی از کشورهای عربی در خصوص به رسمیت‌شناختن اسرائیل است. عربستان سعودی که از جمله همین کشورها است، رشد ۳۰ درصدی در این حوزه داشته است. در نظرسنجی سال ۲۰۲۲ المرکز العربی، ۳۸ درصد پاسخگویان در عربستان سعودی مخالف به رسمیت‌شناختن اسرائیل بودند و این آمار در نظرسنجی اخیر به ۶۸ درصد رسیده است. همچنین است در خصوص مراکش و سودان؛ مراکش در سال ۲۰۲۲، ۶۷ درصد و در سال جاری به ۷۸ درصد رسیده است. سودان نیز، از ۷۲ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۸۱ درصد در سال جاری دست یافته است.

دلیل ذکر این سه کشور در مخالف با ایده به رسمیت‌شناختن اسرائیل این است که مغرب و سودان دو کشوری هستند که اخیراً به جرگه عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی پیوسته‌اند و عربستان نیز در همین مسیر گام برمی‌دارد. این خود نشانه‌ای است از تفاوت رویکرد افکار عمومی کشورهای عربی با دولت‌های خود در مواجهه با مسئله فلسطین و عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی.

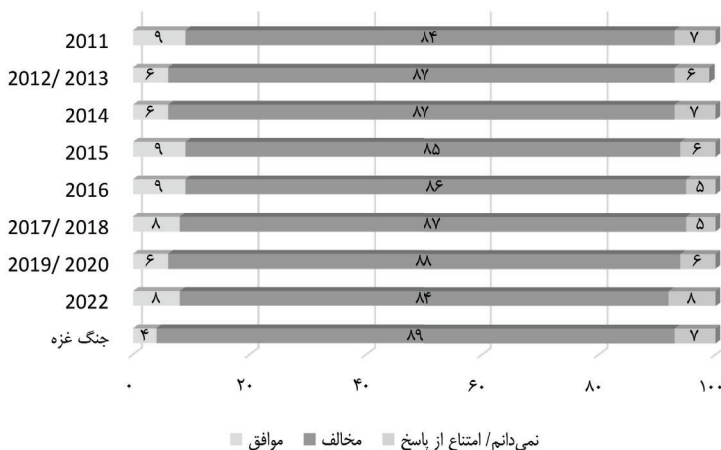

نمودار ۲۷: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی دولتهان

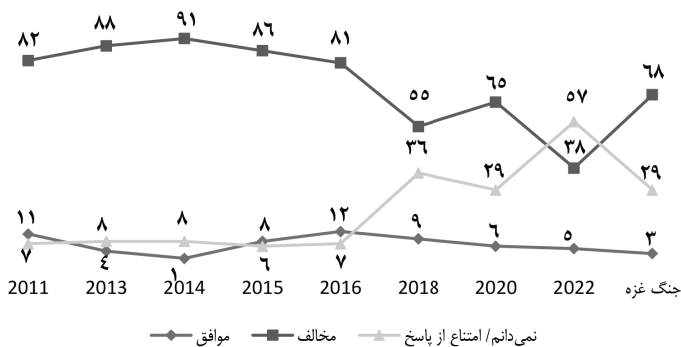
نمودار ۲۸: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی دولتهان

طوفان الأقصى؛ جهان عرب و بازگشت به خویشتن ۳۹

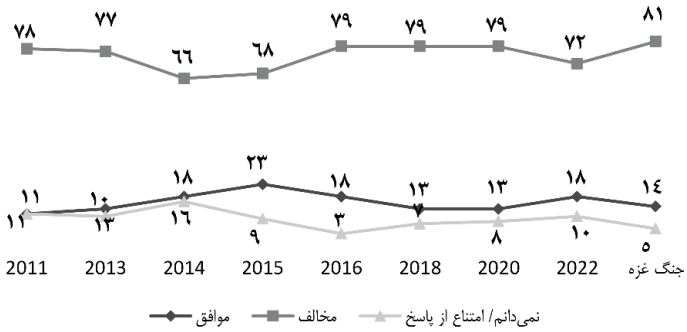

نمودار ۲۹: دیدگاه پاسخگویان در خصوص به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی دولت خود در نظرسنجی سال‌های مختلف

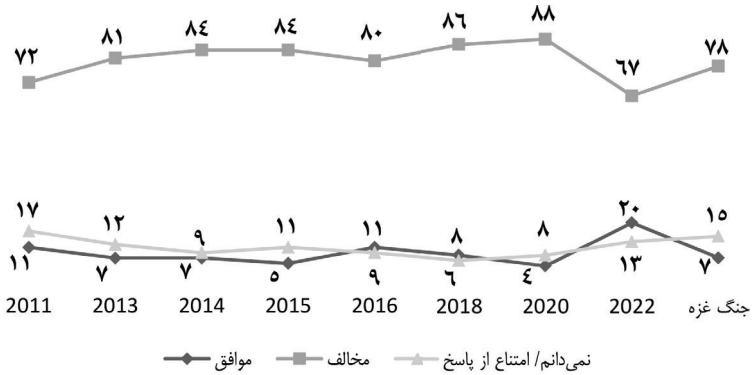
عربستان سعودی

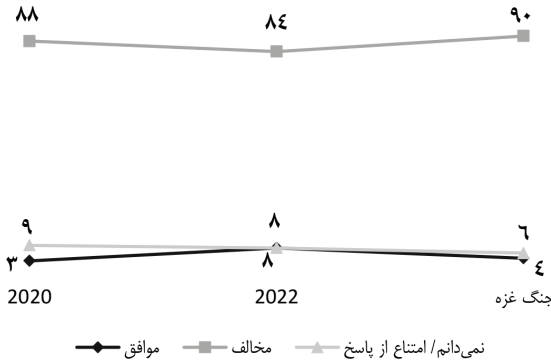
سودان

مراکش

قطر

نمودار ۳۰: موافقت یا مخالفت با به رسمیت شناختن اسرائیل از سوی دولتشان در سال‌های مختلف

۱۱. مواضع دولت‌های عربی در قبال طوفان الاقصی

نگاهی به دامنه‌ی واژگانی که رهبران کشورهای عربی از ۷ اکتبر تا کنون پیرامون طوفان الاقصی به کار برده‌اند، بیانگر شکاف در خورتوجه مواضع ایشان و مواضع مردم کشورشان است. به نوعی می‌توان گفت گفتمان بسیاری از دولت‌های عربی در مواجهه با طوفان الاقصی، شباهت در خورتوجهی به گفتمان دولت‌های غربی دارد؛ از نظر ایشان عملیات طوفان الاقصی، عملیاتی تروریستی بود که نظامیان حماس علیه شهروندان اسرائیلی به راه انداختند. هرچند به نظر می‌رسد در ادبیات بیانیه‌های دولت‌های عربی (به‌جز امارات) صراحت لهجه در محکومیت حماس به مانند دولت‌های غربی نبوده است، اما استفاده از واژگانی چون «آتش بس»، «خودداری طرفین جنگ»، «محکومیت کشتار شهروندان فلسطینی و اسرائیلی» و... نشان از مواضع محافظه کارانه و ضعیف این دولت‌ها در حمایت از جریان مقاومت دارد.

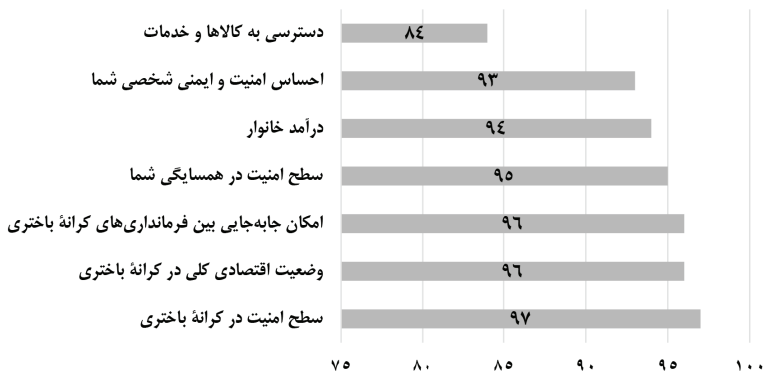
در این نظرسنجی، از پاسخگویان خواسته شده است تا دیدگاه‌شان را

درباره «مواضع دولت‌های عربی برای توقف جنگ» بیان نمایند. ۳۶ درصد پاسخگویان معتقدند که دولت‌های عربی باید روابط خود یا روند عادی‌سازی روابط با اسرائیل را به‌طور کامل لغو کنند؛ ۱۴ درصد ایشان نیز گفته‌اند که باید دولت‌های عربی کمک‌ها و حمایت‌های موردنیاز را حتی بدون موافقت و مجوز اسرائیل به نوارِ غزه وارد کنند. از دیگر گزینه‌های درخور توجه در این پرسش که هم اقبال نسبتاً خوبی را در میان پاسخگویان داشته و هم از جمله راهکارهای پیشنهادی جمهوری اسلامی برای اعمال فشار به رژیم صهیونیستی بوده است، تحریم نفتی اسرائیل و حامیان آن است؛ ۱۱ درصد پاسخگویان آن را به‌عنوان مهم‌ترین اقدام دولت‌های عربی به‌منظور توقف جنگ دانسته‌اند. جدول ۷: به نظر شما دولت‌های عربی برای توقف جنگ چه اقداماتی را می‌توانند انجام دهند؟

مهم‌ترین اقدام	دومین اقدام مهم	
۳۶	۱۵	قطع کل روابط یا روند عادی‌سازی روابط با اسرائیل
۱۴	۱۶	وارد کردن کمک‌ها به غزه بدون موافقت اسرائیل
۱۱	۱۳	کاربست سلاح نفت به‌منظور اعمال فشار بر اسرائیل و مؤیدین آن
۹	۱۱	ایجاد یک هم‌پیمانی جهانی برای تحریم اسرائیل
۸	۱۰	پشتیبانی‌های لجستیکی و نظامی از غزه
۵	۶	اعلان بسیج نظامی
۴	۶	بازنگری در روابط با آمریکا
۳	۵	بازنگری در روابط با کشورهایی که از جنگ اسرائیل علیه غزه حمایت می‌کنند
۳	۴	نزدیکی و هم‌پیمانی با کشورهایی که مواضع عملی ضدجنگ اتخاذ کردند
۳	۲	سایر
۴	۰	نمی‌دانم / عدم پاسخگویی
۰	۱۲	پاسخ دیگری وجود ندارد
۱۰۰	۱۰۰	کل

۱۲. دیدگاه فلسطینی‌های کرانه باختری در خصوص وقایع جاری

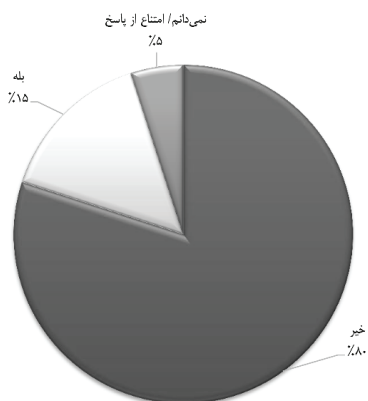
بنابر گزارش مرکز المعطی در تاریخ ۴ ژانویه ۲۰۲۴، کرانه باختری طی سال ۲۰۲۳ در مجموع ۵۰/۳۹۳ تجاوز آشکار از سوی ارتش اسرائیل و شهرک‌نشینان صهیونیست به خود دیده است؛ کشتار مردم غیر نظامی، تبعید، بازداشت، تخریب منازل، مصادره اراضی و حتی حمله به مدارس و بیمارستان‌ها بخشی از اقدامات جنایت‌کارانه رژیم صهیونیستی در کرانه باختری طی سال گذشته است. بخش در خورتوجهی از این حوادث پس از وقوع نبرد طوفان الاقصی رخ نمود. نتایج نظرسنجی مرکز العربی نشان می‌دهد که اجماع نسبی‌ای در میان پاسخگویان فلسطینی کرانه باختری و قدس در خصوص اثر منفی حوادث اخیر غزه بر سطح احساس امنیت و امکان جابه‌جایی میان استان‌ها و شهرهای کرانه باختری و همچنین شرایط امنیتی حاکم بر منطقه وجود دارد (۹۵ درصد). ۶۰ درصد پاسخگویان فلسطینی در کرانه اظهار داشته‌اند که در ایام جنگ، شاهد تجاوزات اسرائیل به حریم خود بوده‌اند؛ ۴۴ درصد ایشان گفته‌اند که از سوی ارتش اسرائیل مورد بازجویی و توقیف واقع شده‌اند.

نمودار ۳۱: پاسخگویان کرانه باختری که شرایط زندگی‌شان تحت تأثیر حوادث اخیر قرار گرفته است

نمودار ۳۲: پاسخ‌گویان کرانه باختری که تجاوزات و اقدامات تحریک‌آمیز ارتش اسرائیل را شاهد بوده‌اند در سایه تداوم جنگ اسرائیل علیه نوار غزه، نظر پاسخ‌گویان در خصوص امکان موفقیت اسرائیل در تحقق یک نکبت جدید برای مردم فلسطین، سؤال شده است. ۸۰ درصد پاسخ‌گویان از کرانه باختری و قدس معتقدند که اسرائیل نخواهد توانست این موفقیت را کسب کند. در طرف مقابل نیز ۱۵ درصد معتقدند که اسرائیل موفق خواهد شد نکبت دیگری را در فلسطین رقم زند.

نمودار ۳۳: پاسخ‌گویان کرانه باختری که معتقدند اسرائیل نخواهد توانست نکبت جدیدی را در فلسطین و نوار غزه رقم زند

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

● شبکه الجزیره به‌عنوان اصلی‌ترین مرجع خبری و تحلیلی جهان عرب در پیگیری مسئله فلسطین به‌شمار می‌رود. داده‌های مرکز العربی نشان می‌دهد که تلویزیون در صدر منابع پیگیری اخبار غزه قرار دارد و در این میان سهم شبکه الجزیره بیش از سایر شبکه‌های خبری است.

● پس از آغاز سیر نزولی تصویر و جایگاه ایران در سال‌های بعد از فتنه سوریه در افکار عمومی جهان عرب، با مواضع اصولی جمهوری اسلامی ایران در جریان عملیات طوفان الاقصی و کشتگری فعالانه آن در حمایت از مقاومت فلسطین و محکومیت رژیم صهیونیستی، امروزه شاهد بهبود تصویر ایران نزد بخش مهمی از افکار عمومی کشورهای عربی هستیم. نکته حائز اهمیت در این خصوص، پیوند صادقانه و وثیق ایران با فلسطین در ذهن مخاطب عربی است. به‌عبارتی دیگر، ضمیر هشیار مخاطب عرب پس از سال‌ها معناداری حمایت‌های صادقانه جمهوری اسلامی ایران از فلسطین را به‌درستی دریافت کرده است.

● پیوند جنبش اسلامی حماس با محور مقاومت سبب شد تا ذهنیت افکار عمومی عربی در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران اصلاح شود. توضیح آنکه بخشی از جهان عرب همواره ایران را به اینکه از مسئله فلسطین برای توسعه نفوذ سیاسی خود در منطقه سوءاستفاده می‌کرده، متهم می‌دانسته است؛ اما با پذیرفته شدن جنبش حماس به‌عنوان یک جنبش اصیل مقاومتی در ذهن مخاطب عرب از طرفی و همچنین حمایت همه‌جانبه ایران از حماس در طول عملیات طوفان الاقصی از طرفی دیگر، سبب اصلاح انگاره‌های ازپیش‌ساخته شد.

● می‌توان گفت حماس نقشی کلیدی در اصلاح تصویر ایران و بازگشت و پیوند دوباره بخشی از افکار عمومی عربی با جمهوری اسلامی و محور مقاومت داشته است. بهره‌گیری از ظرفیت جدی

فرهنگی حماس در جهان عرب و تکیه بر جایگاه مهم فلسطین در افکار عمومی عربی می‌تواند نقطه محوری ارتقاء تصویر ایران در غرب آسیا باشد.

● ۸۰ درصد پیگیری روزانه اخبار طوفان الاقصی و همچنین اجماع قاطع مردم جهان عرب در همبستگی با مردم غزه (۹۲ درصد) نشان می‌دهد که مسئله فلسطین بار دیگر به مسئله اول جهان عرب تبدیل شده است. حال که مسئله فلسطین بار دیگر به خطر قرمز مسلمین جهان و خاصه مردم جهان عرب تبدیل شده، می‌توان امید داشت که تشکیل «شبکه مردمی مقاومت با محوریت مسئله فلسطین» تسهیل شود و شاهد اجماع قاطع امت اسلامی بر سر مسائل مختلف اسلامی باشیم.

● به جرئت می‌توان گفت طوفان الاقصی نقطه عطفی در اصلاح انگاره‌های جهان عرب درباره بسیاری از مقولات پیرامونی حوزه فلسطین به شمار می‌رود. یکی از این مقولات، عادی‌سازی روابط کشورهای عربی با اسرائیل است. رشد منفی‌انگاری درباره عادی‌سازی روابط با اسرائیل در برخی کشورها مانند عربستان سعودی، مراکش و سودان نسبت به سال ۲۰۲۲ گواهی است بر همین مدعا. امروزه اجماع ۹۰ درصدی‌ای در میان افکار عمومی کشورهای عربی برای به رسمیت نشناختن اسرائیل وجود دارد. پدیده‌ای که نمی‌توان به‌سادگی از کنار آن گذشت.

● عملیات طوفان الاقصی نه تنها اسرائیل را، بلکه ایالات متحده آمریکا را نیز در باتلاق غزه گرفتار کرد. به جرئت می‌توان گفت که تصویر ایالات متحده آمریکا در افکار عمومی عربی را نمی‌توان با روزهای پیش از آن قیاس کرد. ۹۴ درصد مردم میهن عربی ارزیابی منفی‌ای از عملکرد ایالات متحده آمریکا در قبال جنگ غزه دارند. داده درخور توجه دیگر، ۷۶ درصدی هستند که مدعی‌اند نگرششان

درباره آمریکا بسیار منفی‌تر از پیش از وقوع طوفان الاقصی شده است. همچنین ۵۰ درصد پاسخگویان حمایت‌های سیاسی و نظامی آمریکا از رژیم صهیونیستی را اصلی‌ترین عامل تداوم جنگ در غزه می‌انگارند. ● به نظر می‌رسد امروز در نقطه اوج مخالفت‌های ضدآمریکایی در جهان عرب قرار داریم و بستری مستعد برای پیشبرد کلان‌راهبرد اخراج آمریکا از منطقه است.

● همواره این پرسش که «آیا فلسطین مسئله‌ای است صرفاً فلسطینی و یا مربوط به کل جهان عرب؟» طی سال‌ها در افکار عمومی جهان عرب مطرح بوده و هست. به لطف وقوع طوفان الاقصی، بالاترین درصد «عربی‌انگاری مسئله فلسطین» از سال ۲۰۱۱ تاکنون محقق شده است (۹۲ درصد). این داده نیز مهر تأییدی است بر محوری‌شدن مسئله فلسطین در جهان عرب.